

УДК 371: 351.851

Дар'я Медведовська
УАБС, м.Суми

ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Анотація. У статті автор розглядає поняття «якість вищої освіти», аналізує різноманітні підходи до його визначення та досвід Великої Британії, можливість використання цього досвіду у сучасній системі вітчизняної вищої освіти. Надається стисла характеристика сучасних критеріїв оцінки якості освіти, критеріїв та стандартів, які використовуються для оцінювання якості освіти. Визначається, що на рівні навчального закладу потрібно забезпечити якісне надання освітніх послуг; дієво впроваджувати міжнародні стандарти якості освіти; сприяти організації навчального процесу, адекватного сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки.

Ключові слова. Якість вищої освіти, управління, освітні стандарти, оцінювання, забезпечення якості вищої освіти.

Постановка проблеми. Розуміння провідної ролі освіти в інформаційному суспільстві, зробило нагальною проблему якості освіти як для самих замовників цієї послуги, так і для держави в цілому. Наука і освіта – це життєво важливі сфери, без яких не можливо будівництво розвинутого демократичного суспільства. Майже всі важливі документи Болонського процесу, які були підписані міністрами, відповідальними за вищу освіту країн учасників цього процесу, наголошують на нагальності цієї проблеми. В контексті Болонського процесу якість освіти – це системно-соціальні якості й характеристики, які визначають відповідність системи освіти прийнятим вимогам, соціальним нормам, державним стандартам. [2, с. 171]. Для того, щоб навчальний заклад вважався сучасним та престижним, необхідно приділяти увагу вирішенню найголовнішої мети – забезпечення якості знань. Проблема якості знань випускників вищих навчальних закладів залишається однією з найважливіших, і в водночас – однією з самих складних.

Управління якістю вищої освіти як термін належить до процесу оцінки якості, який сконцентрований на внутрішній оцінці якості вузу або програми. Це

сукупність заходів, які регулярно здійснюються в системі або на інституціональному рівні, щоб забезпечити якість вищої освіти і поліпшити її в цілому. Цей термін охоплює всі заходи щодо здійснення політики, спрямованої на підвищення якості через її планування, контроль за якістю, забезпечення якості та механізми його підвищення. Управління якістю вищої освіти пов'язане з певним набором операційних методів і дій, які розробляють та використовують для того, щоб виконати вимоги, що пред'являються до якості. [5, с.172].

Якість вищої освіти трактується як здатність задовольняти потреби споживачів і суб'єктів освітнього процесу. Тому основним критерієм якості освіти виступає ступінь задоволення потреб особистості і суспільства, відповідності запитам особистості, роботодавців і суспільства. Оскільки запити різних соціальних, професійних груп, окремих осіб можуть бути різними, тому й результати освіти можуть бути оцінені різними суб'єктами (студентами, батьками, викладачами, роботодавцями тощо) за різними критеріями, на різних рівнях, а це актуалізує проблему підходів щодо технології моніторингу та управління якістю вищої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Зарубіжні та вітчизняні автори досліджують якість освіти одразу в кількох аспектах: соціально-філософському, освітньому та педагогічному (В. Андрущенко, В. Астахова, Л. Горбунова, М. Култаєва, М.Лукашевич, В. Лутай та інші), філософсько-освітянському та управлінському (О. Величко, А. Софрон, Т. Гусен, Д. Дзвінчук, Б. Жебровський, М. Кисіль, А. Тайджман), суспільно-економічному, соціокультурному та освітньому (К. Корсак, Р. Браун), соціологічному (В. Кушерець, М. Романенко, О. Свідун, Н. Щипачова). Серед британських вчених, які вивчали проблему якості вищої освіти, слід згадати Вес Стритинг (Wes Streeting), Грем Вайз (Graeme Wise), Пол Тейлор (Paul Taylor), Денні Вільдінг (Danny Wilding), Дженис Кей (Janice Kay), Елизабет Данн (Elisabeth Dunne), Джеймс Хатчисон (James Hutchinson), Едвард Салліс (Edward Sallis). Також порівняльному аналізу якості вищої освіти в Україні та Великій Британії приділили увагу Г. Калінічева, Н. Статінова, Н. Сухова, О. Ворожейкіна.

Мета статті. Метою даної статті є проведення аналізу європейських підходів по забезпеченню якості вищої освіти, які були б корисні для використання у вітчизняній системі вищої освіти.

Методи дослідження. Для написання статті було використано системний аналіз психолого-педагогічної літератури, Інтернет матеріалів для опису понятійного поля проблеми, аналіз нормативних документів по вищій професійній освіті, аналіз та узагальнення європейського досвіду щодо якості вищої освіти.

Основний матеріал. В сучасних умовах постійного швидкого розвитку суспільства, глобалізації та конкуренції на ринку праці, необхідності широкого використання інформаційних ресурсів та технологічних надбань, особливого значення набуває підвищення якості підготовки кваліфікованого фахівця. Нові реалії висувають інші вимоги до якості освіти, зокрема, універсальності підготовки випускників вищих навчальних закладів, їхньої адаптації до соціальних умов, особистісної орієнтованості навчального процесу, його інформатизації, визначальній важливості освіти у забезпеченні сталого людського розвитку. У високій якості освітніх послуг зацікавлені як окрема особа (студент), так і держава, що має виступати гарантом національних інтересів. Крім того, до якості освіти виявляє зацікавленість і роботодавець. Якість – одна з найважливіших філософських категорій. Якість освіти залежить, значною мірою від активності того, хто навчається на заняттях, від бажання кожного студента розвиватись і самовдосконалюватись, від здатності та готовності використовувати набуті знання тощо [2, 364].

Як свідчить огляд існуючих джерел, європейські моделі оцінки якості вищої освіти переважно поділяють такі світові концептуальні підходи:

- 1) оцінка „споживача ” переважає над оцінкою „виробника ”;
- 2) комплексний розгляд проблеми якості через створення ключових елементів (освітніх стандартів, оцінки досягнень незалежними організаціями, автономії освітніх закладів та ін.);
- 3) розуміння можливостей більш об’єктивної оцінки якості освіти лише з плином певного часу;

- 4) визначення рейтингу вищих навчальних закладів переважно за такими основними параметрами, як репутація в суспільстві, вступний конкурс, науковий потенціал професорсько-викладацького складу (у тому числі кількість Нобелівських лауреатів), фінансові ресурси закладу, задоволеність студентів якістю та організацією навчального процесу, задоволеність роботодавців якістю підготовки фахівців;
- 5) повага до відмінностей між різними національними системами, а також до індивідуальних конкурентних переваг з оцінюванням закладу в цілому;
- 6) поєднання внутрішньої і зовнішньої оцінки;
- 7) використання оцінки як засобу звітності та як засобу сприяння розвитку навчального закладу;
- 8) використання багаторівневого системного моделювання при плануванні досліджень з якості освіти;
- 9) широке розуміння освітніх досягнень (досягнення з предмета, динаміка освітніх досягнень, відношення до навчальних предметів; задоволеність освітою; подальша освіта і кар'єра);
- 10) проведення моніторингу якості на національному та міжнародному рівнях як основи для прийняття управлінських рішень;
- 11) розуміння, що якість університетської освіти не піддається абсолютному та однозначному вимірюванню, оскільки таке вимірювання має включати наявний рівень соціально-економічного розвитку країни, реальні доходи, обсяги споживання матеріальних і духовних благ та послуг, а також різні рівні розвитку потреб людини;
- 12) тенденція до використання єдиної термінології, що сприяє покращенню міжнародної комунікації як між національними системами вищої освіти, так і між різноманітними освітніми профілями (програмами підготовки) [1, с.6].

У світовій практиці застосовуються три основних підходи до оцінювання якості освіти: репутаційний (на основі експертних оцінок), результативний (за об'єктивними показниками) і загальний. Кількість підходів може бути більшою: традиційний (престижність ВНЗ), науковий (відповідність стандартам),

менеджерський (задоволення клієнта), споживчий (сам споживач визначає якість), демократичний (користь вищо- го закладу для суспільства) [6, с.82].

Найбільш показовим стосовно оцінки якості вищої освіти є досвід Великобританії, яка входить до країн – засновниць Болонського процесу і чия система зовнішнього оцінювання якості вищої освіти є не просто всеохоплюючою, але й однією з найскладніших та найавторитетніших у світі. Найцікавіші нововведення у сфері управління якістю освіти Великобританії стали предметом детальних наукових обговорень, метою яких є розроблення нового загальноєвропейського підходу до управління якістю освітніх послуг. У Великій Британії вузи є незалежними, автономними організаціями, з їх власними правовими повноваженнями, як академічними, так й управлінськими. Вони не є власністю держави, хоча більшість з них залежить більшою чи меншою мірою від державного фінансування та має можливість вільно пропонувати програми й нагороди з урахуванням стану їх повноважень. Кожен університет і коледж вищої освіти несе відповідальність за забезпечення того, щоб відповідні стандарти були досягнуті і що пропонується дійсно якісна освіта [3, с.70].

Таким чином, Неженцева А.С. констатує той факт, що при здійсненні політики стратегічного управління системою вищої освіти Великої Британії застосовується механізм довгострокового стратегічного управління, а держава застосовує механізм ліберального підходу. Основна відповідальність за академічні стандарти і якість вищої освіти лежить на окремих університетах і коледжах, кожен з яких є самостійним і самоврядним. Але у 1997 році було створено Агентство із забезпечення якості вищої освіти (QAA) для забезпечення комплексної перевірки забезпечення якості для всіх установ, які надають вищу освіту в Сполученому Королівстві. Причина введення додаткового формального зовнішнього оцінювання якості була частково результатом бажання уряду більш гнучко реагувати на рівень якості освіти, а саме:

- зробити вищу освіту більш актуальною для соціальних і економічних потреб;
- розширити доступ до вищої освіти;

– збільшити кількість студентів, при цьому знизити витрати на одного студента;

– забезпечити сумірність положень та процедур перевірки якості всередині та між установами, в тому числі для міжнародних зіставлень;

– переконатися, що вища освіта виправдовує державні кошти.

Пізніше виділили ще дві причини:

– (1) перевірка співвідношення ціни, яку сплачують студенти, та якості освіти, яку вони отримують;

– (2) впевненість у тому, що навчальні установи в змозі впоратися зі зростаючою глобалізацією вищої освіти .

Управління освітніми стандартами і якістю вищої освіти в університетах Великої Британії спирається на кілька основних цінностей:

1. прозорість – всі результати спостережень, міркувань та пропозицій з проведення дій, оцінювання або фінансування регулярно публікуються та доступні для всіх. Таким чином, кожен ВНЗ має можливість ознайомитися з щорічними доповідями інших навчальних закладів, визначити своє місце у порівнянні з ними та здійснити належні заходи в разі потреби;

2. оперативність;

3. підзвітність;

4. чесність і справедливість;

5. Співпраця – Велика Британія є однією з країн-ініціаторів Болонської декларації, яка має на меті створення єдиного освітнього простору, підвищення мобільності викладачів, студентів і випускників вузів, зближення позицій європейських країн в економічній, соціальній і культурній сферах;

6. удосконалення — кожний вищий навчальний заклад Великої Британії самостійно розробляє освітні програми, і це розвиває “дух суперництва” серед викладачів вузів, даючи змогу здобувати найкращі результати в начанні того чи іншого предмету. Особливості сучасних критеріїв оцінювання якості освіти полягають у тому, що вони припускають: свободу для університетів у формуванні навчальних планів; особливу увагу до якості підготовки фахівців; необхідність постійного

вдосконалення освітніх програм з метою підвищення їх якості; стимулювання інновацій в освітніх стандартах.

Висновки. Враховуючи потреби впровадження європейських стандартів якості освітніх послуг до європейського освітянського простору варто: на рівні навчального закладу забезпечити якісне надання освітніх послуг; дієво впроваджувати міжнародні стандарти якості освіти; сприяти організації навчального процесу, адекватного сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки; сприяти контролю за якістю підготовки кадрів на усіх рівнях навчання; прикласти максимум зусиль до участі навчальних закладів у річних рейтингах вузів світу.

На сьогодні якість європейської вищої освіти прямо залежна від здатності навчального закладу формувати „додану вартість”, що можливе лише за умови фокусування на тих якостях людини, які необхідні для функціонування в сучасному суспільстві: відкритість і інтерес до навколишнього середовища, новаторство, моральність, соціальна активність та відповідальність, здатність навчатись упродовж життя.

РЕЗЮМЕ

Дарья Медведовская. Основные критерии качества высшего образования: опыт Великобритании.

Аннотация. В статье автор рассматривает понятие «качество высшего образования», анализирует разнообразные подходы к его определению и опыт Великобритании, возможность использования этого опыта в современной системе отечественного высшего образования. Дается краткая характеристика современных критериев оценки качества образования, критериев и стандартов, которые используются для оценивания качества образования. Определяется, что на уровне учебного заведения необходимо обеспечить качественное предоставление образовательных услуг; жизнеспособно воплощать международные стандарты качества образования; способствовать организации учебного процесса, адекватного современным тенденциям развития национальной и мировой экономики.

Ключевые слова. Качество высшего образования, управление, образовательные стандарты, оценивание, обеспечение качества высшего образования.

SUMMARY

Darja Medvedvska. The Main Standards of Higher Education Quality: the Experience of Great Britain.

Summary. The author considers the concept of "quality of higher education", examines a variety of approaches to its definition and experience of the Great Britain, the opportunity to use this experience in the modern system of national higher education. A brief description of the current criteria for assessing the quality of education, criteria and standards, which are used for evaluating the quality of education. It is determined that the level of the institution is necessary to provide quality educational services; viable implement international quality standards of education; contribute to the educational process, adequate to modern trends in the development of national and world economy. To school was considered modern and prestigious, it is necessary to pay attention to solving the most important goal - providing quality knowledge.

The problem of quality of knowledge of graduates remains one of the most important and at the same time - one of the most difficult. Most estimates indicate the quality of higher education is the experience of the Great Britain, which is part of the founders of the Bologna process, whose system of external evaluation of the quality of higher education is not just comprehensive, but also one of the toughest and most prestigious in the world.

The most interesting innovation in the field of quality education Great Britain were the subject of detailed scientific discussions aimed at drafting a new pan-European approach to quality management education. In the UK universities are independent, autonomous organizations with their own legal authorities, both academic and administrative.

Given the need to implement European standards of quality educational services in the European educational space should, at the institution to provide quality educational services; effectively implement the international standards of education; promote the organization centered learning process, adequate to modern trends of national and world economy; promote quality control training for all levels of education; exert every effort to attend schools in the annual rankings of universities around the world. Today the quality of European higher education directly depending on the ability of the institution to form a "value added", which is possible only if the focus on the qualities that are necessary to function in modern society: openness and interest in the environment, innovation, morality, social activity and responsibility, the ability to learn throughout life.

Key words. The quality of higher education, government, educational standards, evaluation, quality assurance in higher education.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотов В. А. О построении общероссийской системы оценки качества образования // Вопросы образования. – 2005. – №1. – С.5–10.
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В. Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
3. Граничина О. А. Контроль качества образовательного процесса в контексте управления вузом : дис. доктора педагогических наук : 13.00.08 / О. А. Граничина. – СПб., 2009.
4. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23-30.

5. Кісіль М. В. Оцінка якості вищої освіти / Кісіль М. В. // Вища освіта України. – 2005. – № 4 (14). – С. 82-87.
6. Value-Added Assesment: accountability's New Frontier [Електронний ресурс] /Perspectives. American Association of State Colleges and Universities. – Spring 2008. – Режим доступу матеріалу: [htt://www.aascu.org/pdf/06_perspectives.pdf](http://www.aascu.org/pdf/06_perspectives.pdf)